

“BADASH” OHANGLARIDA VATANPARVARLIK TARANNUMI

Shuhratova Husnora Shuhrat qizi

Termiz davlat pedagogika instituti tayanch doktoranti

xshuhratova@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0002-4338-713X>

UDK 378:371

Annotatsiya: Yurtimizda tugʻilib oʻsgan har bir inson “Vatanim” deganida oʻz uyini, qishlogʻini yoki shahrini emas, balki Oʻzbekiston Respublikasini nazarda tutadi. Bu esa vatan tuygʻusining, vatanparvarlikning xalqimiz qalbidagi ifodasidir. Vatan tuygʻusini shakllantirishda nomoddiy madaniy meroslardan, tarixiy manbalardan, pedagogik metodlardan foydalanish orqali yosh avlodga singdirish.

Kalit soʻzlar: vatan, vatan tuygʻusi, yoʻl badash, askar badash, tarbiya, qadriyat, dars.

Abstract: Every person born and raised in our country, when they say “My Homeland,” does not refer only to their home, village, or city, but to the Republic of Uzbekistan as a whole. This reflects the feeling of patriotism and the deep-rooted sense of homeland in the hearts of our people. Inculcating a sense of patriotism in the younger generation can be achieved by using intangible cultural heritage, historical sources, and pedagogical methods.

Keywords: hometown, Sense of patriotism, badash way, badash soldier, Upbringing, tradition, Lesson.

Аннотация: Каждый человек, родившийся и выросший в нашей стране, говоря «Моя Родина», имеет в виду не только свой дом, деревню или город, а именно Республику Узбекистан. Это является выражением чувства Родины и патриотизма в сердцах нашего народа. Формирование чувства Родины у молодого поколения возможно через приобщение с использованием нематериального культурного наследия, исторических источников и педагогических методов.

Ключевые слова: Родина, Чувство Родины, солдат бадаши, дорога бадаши, Воспитание, Ценность, Урок.

INTRODUCTION). Xalqqa va vatanga sadoqat ota-onaga sadoqatdan boshlanadi. Biz mehr va muhabbatni, sadoqat va fidoiylilikni munis onalarimizdan, bebaho vatanimizdan olamiz. Bizning ham jamiki ezgu niyatlarimiz, xayrli ishlarimiz ularga atalgandir. Oʻzbekiston-muqaddas vatan. Ota-bobolarimiz hoki yotgan yer. Oʻzimiz yotadigan yer. Farzandlarimizni shu zaminga sadoqat ruhida tarbiyalash, ularning qalbida shu muborak zaminning har bir qarichiga mehr-u muhabbat uygʻotish-bugungi kunning eng ustuvor fazilatlaridan biriga aylanayotgani hammamizni quvontiradi. Yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashimiz lozim. Vatanparvarlik-bu kishilarning ona yurtiga, oʻz oshyoniga muhabbati va sadoqatini ifodalaydigan tushuncha. Vatanparvarlik barcha kishilar, xalq, millatlar uchun umumiy boʻlgan, asrlar davomida sayqallanib kelgan umuminsoniy tuygʻu, maʼnaviy qadriyatlardan biri. Tarixiy jihatdan vatanparvarlik kishilarning oʻz vatanlari taqdiri bilan bogʻliq ijtimoiy rivojlanish, xalqlarning oʻzlari yashayotgan hududning daxlsizligi va mustaqilligi yoʻlidagi kurashi jarayonida takomillashib kelgan his-tuygʻular jamlanmasi hamdir. Bu vatanning oʻtmishi va hoziri bilan faxrlanishda, uning manfaatlarini himoya qilishda namoyon boʻladi. Vatanni sevmoq iymondandir deya bejizga aytishmagan. Vatanini sevuvchi, ona zaminining istiqboli porloq boʻlishi uchun oʻz jonidan kechishga tayyor insonlar zaminimizda koʻplab topiladi. Vatan ravnaqi va bizning bugungi shod-xurram kunlarda yashashimizga jonlarini fido qilishgan insonlar oldida abadiy qarz dormiz. Vatanparvarlik-vatanning ozodligi va obodligi, uning sarhadlari daxlsizligi, mustaqilligining himoyasi yoʻlida fidoyilik koʻrsatib yashash, ona xalqining or-nomusi, shon-sharafi, baxt-u saodati uchun kuch-

KIRISH

(ВВЕДЕНИЕ

/

g'ayrati, bilim va tajribasi, butun hayotini baxsh etishdek dunyodagi eng muqaddas va olijanob faoliyatni anglatadigan tushuncha ekanligini yosh avlodga singdirish bugungi zamon pedagogining oldida turgan eng muhim masala.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLARI (ЛИТЕРАТУРА И МЕТОДОЛОГИЯ / METHODS). Ushbu maqolani yozishda ko'plab olimlarning Surxondaryoda musiqaning badash deb nomlangan yo'nalishi haqidagi kitoblari, ilmiy tadqiqotchilar tomonidan olib borilgan ilmiy izalanishlar natijalari, badash yo'nalishining vujudga kelish tarixi to'g'risidagi maqola va monografiyalarga tayanildi.

Xususan, Umarov I., Xudoyberdiyev E.larning "Surxon vohasida etnik tarix va etnomadaniy jarayonlar" (hatakilar urug'i misolida), Tursunov S., Umarov I., Pardayev T.larning "O'zbekistonda toponimik nomlar va ularning tarixi", Qo'ng'irotova A.ning "Hayot orzulardan iborat emas", S.Tursunov, T.Pardayev, N.Tursunova, B.Murtazoyev "O'zbekistonda baxshichilik san'atining shakllanishi va taraqqiyot tarixi" kabi ilmiy tadqiqotlaridan keng foydalanildi.

MUHOKAMA (ОБСУЖДЕНИЕ / DISCUSSION). Vatan tushunchasi muqaddas tushunchadir. Uni asrab avaylash har bir insonning, ayol-u erkakning burchi. Qadimdan ota-bobolarimiz o'z bolalarini yurtga sadoqat ruhida tarbiya qilishgan. Farzandlari kuchli, chidamli va chayir bo'lishlari uchun turli sport o'yinlari tizimini yaratishgan. Masalan, piyoda poyga, qorxat, chillik, qo'lga urib qochish, quvlashmachoq, bekinmachoq, qo'l to'pi otish, oq suyak, sandiqcha, zuv-zuv singari o'yinlar o'ynalgan. Voyaga yetganda esa, kurash(olish), ko'pkari, chavgon, ot chopish va hokazolarda ishtirok etishgan. Shu yo'l bilan ular o'zlarini chiniqtirib tayyorlab borishgan. Harbiy xizmatda bo'lganlarida otda va piyoda holatida qilichbozlik, nayzabozlik, palaxmon otish, merganlik, kamonbozlik, qo'l jangi singari usullarni o'rganishgan. Bunda yoshlikda olgan saboqlari ularga qo'l kelgan. Shu sabab bo'lsa kerak, Turkiston yurti qadimdan o'zining qahramonlari, botirlari, polvonlari bilan shuhrat qozongan. Ularning

jasorati haqida qadimgi, o'rta asrlardagi tarixchilar ham e'tirof etishgan.

Qadimgi dostonlarimiz bo'lmish "Alpomish", "Kuntug'mish", "Go'ro'g'li"da xalqimizning jasur o'g'lonlari kuylangan. Yurtimizdan yetishib chiqqan To'maris, Spitamen, Jaloliddin Manguberdi, Mahmud Torobiy, sohibqiron Amir Temur, Mirzo Bobur, Mahmudbiy otaliq, Madaminbek, Ibrohimbek singari ko'plab qahramonlar xalq qalbidan chuqur joy oldi. Quyida yurt ozodligi yo'lida kurash olib borgan yana bir ulug' ajdodimiz — Alo al-mulk II Termiziy haqida to'xtalib o'tmoqchiman. Alo al-mulk II Xudovandzoda Termiziyning asl ismi Shamsiddin bo'lib, Amir ush-Shahid nomi bilan mashhur bo'lgan. Termizda tug'ilib voyaga yetgan va Termiz hokimi bo'lgan. O'zining mardligi bilan dong taratgan. Termiz Chingizxon tomonidan vayron etilgach, yangi joyda, hozirgi "Sulton Saodat" maqbarasi atrofida tiklangan. Alo al-mulk II Termiz hokimi bo'lgan vaqtda shahar obod bo'lgan. Shaharda hunarmandchilik, savdo-sotiq va ilm-fan keng rivojlangan. Shunga qaramay Movaraunnahrda notinchlik hukm surgan. Mahalliy turkiy xalqlar o'z ozodligi uchun Mo'g'ul bosqinchilariga qarshi kurash olib borgan. Chig'atoy xonlaridan o'n to'qqizinchisi, hijriy 726-734 (milodiy 1326-1334) yillarda Movarounnahrda hukmronlik qilgan Alouddin Tramashirin (buddaviycha Dxarma-Shila, ya'ni "budda qonunlariga amal qiluvchi") islom dinini qabul qilib, ko'chmanchi hayot tarsi (Yasa) dan chekinadi. Shu sababdan Chig'atoy ulusi sharqidagi ko'chmanchi mo'g'ullar unga qarshi isyon ko'tarib uni o'ldirganlar. Chig'atoy xonlarining qarorgohi Ili daryosi sohiliga ko'chiriladi. Movarounnahr taxtiga Bo'zon chiqadi. Bo'zon davrida Movarounnahr aholisining Mo'g'ullarga qarshi kurashi yanada kuchayadi. Bu biz uchun adolatli bo'lgan, tom ma'nodagi vatan urushi edi. bu yurtiga ega chiqish maqsadida necha-necha sarkarda-yu, podshohlar qilich o'ynatib keldi. Bizning bugungi dorilomon kunlarda yashashimiz o'z o'zidan bo'lmaganligini, yurt ozodligi uchun kurashga Sohibqiron Amir Temur boshchiligidagi yangi avlod vakillari

mudofaasi uchun erkag-u ayollarning barisi bir yoqadan bosh chiqarishgan edi. Termiz shahridan birorta ham xoin chiqmaganligi uchun unga “Madinat ur-rijol”, ya’ni “mardlar shahri” nomi bilan atalganligini e’tirof etishimiz lozim.

Chor Rossiyasi istilosi davrida Toshkentni himoya qilishda erkaklar bilan birga ayollar ham ishtirok etishgan edi. Qonxo’r rus generali Skobelev Farg’onani bosib olayotganida unga “oloy malikasi” nomi bilan shuhrat qozongan Qo’qon sarkardasi Qurbonjon dodxoh kurash olib borgan edi. Qo’qonliklarning mardonavor qarshiligini ko’rgan general Skobelev oxiri Qurbonjon moma bilan muzokara olib borishga majbur bo’lgan edi. Yoki bo’lmasa, 1873-yilda rus qo’shinlari Xiva xonligining himoyasiz qolgan ovullarini zabt etayotganlarida yosh onalar bir qo’lida bolasi va ikkinchi qo’lida qilichini ko’tarib bosqinchilarga qarshi jang qilganliklari tarix solnomalarida yozib qoldirilgan.

Askar qiz daryo kechib,
Tog’- u toshlardan oshib,
Yoriga ko’mak uchun,
Ot minib jo’nab ketdi.

Askar qiz uzoq yo’l bosib yaqinlarini izlab topibdi. Yovni yakson etib, barchalari sog’- salomat uylariga qaytib ketishdi.

Dushmanlarni tor-mor etib,
Uyiga qaytar askar qiz,
Bog’ giliday ochilib,
Ot o’ynatar askar qiz.

Yov urug’in qahshatib,
Uyga qaytar askar qiz,
O’z elini shod etib,
Yetib keldi askar qiz.

Askar qiz ohangi:

Bol bala bol bala
Bol bala bol bala
Bijd bala bijd bala
Bijd bala bijd bala
Bijdi badom bij

Bol bala bol bala
Bol bala bol bala
Bijd bala bijd bala
Bijd bala bijd bala

Bijdi badom bij

Bol bala bol bala
Bol bala bol bala
Bijd bala bijd bala
Bijd bala bijd bala
Bijdi badom bij

Yaratilgan vatanparvarlik tuyg’usi milliy o’ziga xoslikning asosiy tarkibiy qismlaridan biridir. Bu o’z ona Vataniga, uning tarixi, madaniyati, urf-odatlar va kundalik hayotiga muhabbat, g’urur va sadoqat tuyg’usida, uni himoya qilishning axloqiy burchini anglashda, shuningdek, boshqa jamoalarning qadr-qimmatini anglashda, bir-biri bilan qarama-qarshilik qilmasdan ularning shaxsini va yashash huquqini tan olishda ifodalanadi. Albatta, vatanparvarlik hissi haqida uni shakllantirish omilisiz gaplashish mumkin emas, bu tarbiyadir. Ta’limning psixologik tomoni va milliy madaniyatning o’rnini psixolog olim I.A.Ilyin bolada vatanparvarlik tuyg’usini rivojlantirishda, shaxsini shakllantirishda, bolalar tarbiyasida milliy-ma’naviy xususiyatlarni uyg’otish sifatida belgilaydi. Bolada hayratlanish, axloqiy va estetik tuyg’ular, qiziquvchanlik, yutuqqa chanqoqlik, milliy bo’lishga intilish juda muhimdir.

XULOSA (ЗАКЛЮЧЕНИЕ / CONCLUSION). Xulosa qilish mumkinki:

1) Insonlar urug’, qabila, elat, millat kabi ijtimoiy-iqtisodiy va tarixiy birliklarni boshidan kechirgan. Har bir davrda ham inson o’zini qaysidir guruhga mansub ekanligini anglab turgan. Birgalikda qilgan mehnatlari ularning ishlarini baroridan keltirgan. Hamkorlikda mehnat esa ularda urug’ga, qabilaga, elatga, millatga tegishli ijtimoiy-psixologik holatlarning vujudga kelishiga, rivojlanishiga, mustahkamlanishiga olib kelgan. Shu tarzda insonlarda birdamlik, birlik hissi paydo bo’lgan va shakllangan.

2) Millatga tegishli bo’lgan urf-odatlar, an’analar, madaniyat, til, san’at aynan shu millatga tegishli bo’lgan ijtimoiy-psixologik xarakterni paydo bo’lishiga olib kelgan. Milliy manfaatlarni, milliy o’zini-o’zi anglagan millatdagina milliy birdamlik va birlik mavjud bo’ladi.

3) Milliy birlik tuyg'usi millat tarixi, vatanparvarlik tuyg'usi, milliy o'zini-o'zi anglash, shaxsning psixologik kechinmalari, shaxsning bilim darajasi, dunyoqarashi kabi tomonlar bilan chambarchas bog'liqdir.

4) Vatanparvarlik tuyg'usi bu yoshlikdan inson hayoti faoliyati davomida shakllanadi. Insonning o'z Vatanini sevishi avvalo o'z oilasidan, yaqinlaridan boshlanadi.

5) Vatanparvarlik tuyg'usining shakllanishida insonlarning ijtimoiy-

psixologik munosabatlari ham muhimdir. Iroda, tafakkur, xotira, milliy xarakter kategoriyalari ham vatanparvarlik tuyg'usining shakllanishida asosiy omillar vazifasini bajaradi, hatto psixologik mexanizm rolini bajarishi mumkin.

6) Vatan tuyg'usi, vatanparvarlik e'tiqodi va milliy birlik bu bir-biri bila bog'liq ijtimoiy-psixologik jarayon bo'lib, unda inson, jamiyat, muloqoti asosida shakllanib boradi.

ADABIYOT VA MANBALAR RO'YXATI

(ИСПОЛЬЗОВАННАЯ ЛИТЕРАТУРА / REFERENCES):

1. Karimov I.A. *Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch.* – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
2. Karimov I.A. *Vatan va xalq mangu qoladi: hikmatli so'zlar va iboralar to'plami.* – Toshkent: Alisher Navoiy nomidagi O'zbekiston Milliy kutubxonasi nashriyoti, 2010.
3. Umarov I., Rahmonov A., Xudoyberdiyev E. *Surxon vohasida etnik tarix va etnomadaniy jarayonlar (xatakilar urug'i misolida).* – Toshkent, 2014.
4. Tursunov S., Umarov I., Pardayev T. va boshq. *O'zbekistonda toponimik nomlar va ularning tarixi.* – Termiz: Surxonnashr, 2017.
5. Qo'ng'irotova A. *Hayot orzulardan iborat emas.* – Termiz: Surxonnashr.
6. Tursunov S., Pardayev T., Tursunova N., Murtazoyev B. *O'zbekistonda baxshichilik san'atining shakllanishi va taraqqiyot tarixi.* – Toshkent, 2015.